

DOI: 10.46340/eppd.2020.7.2.10

Дар'я Батичко

Європейський університет, м. Київ, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКА ОСВІТНЯ МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Daria Batychno

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1136-104X>

European University, Kyiv, Ukraine

EUROPEAN EDUCATIONAL MIGRATION POLICY: CHALLENGES FOR UKRAINE

The article considers the essence of educational migration policy as an important component of migration policy in general. Educational migration, in particular, migration for higher education or scientific degree, its features, and necessity in a globalized world are highlighted. The main trends of the European educational migration policy are analyzed, both in general and on the example of Poland, the European Union Member State, and the lead country by the number of incoming Ukrainian students. The achievements of the European educational migration policy are presented on the example of the Erasmus+ student exchange program in the context of the sustainable migration approach. The article proposes measures to stabilize and regulate educational migration flows in Ukraine.

Keywords: educational migration policy, "educational" migration, "sustainable migration", migration policy of Poland, student exchange, "Erasmus+".

Постановка проблеми: Існує сильний зв'язок між освітніми та міграційними процесами, який зумовлює їх відповідний шлях розвитку та адаптивність до змін в умовах динамічного простору. В умовах посиленої глобалізації світу освітня міграція може відігравати роль посередника та своєрідного моста для потенційних трудових мігрантів, демонструючи можливості нової країни перебування й особливості життя в еміграції в цілому. В контексті розвитку та удосконалення міграційної політики держави хибна оцінка якості внутрішнього ринку освітніх послуг та наявності кар'єрних можливостей для випускників вишів, а також недостатня увага до тенденцій розвитку закордонного ринку освітніх послуг та надання іншими країнами можливостей навчання та праці для міжнародних студентів, як прояв зваженої та глобалізованої міграційної політики держав, може привести до збільшення відтоку освіченої молоді та висококваліфікованих кадрів за кордон. В Україні рівень освітньої еміграції збільшується щороку, що вказує на необхідність проведення комплексних реформ, як в галузі освіти, так і щодо міграційної політики в цілому. Тому важливо розглянути та взяти до уваги досвід європейських країн, яким на сьогодні віддають перевагу українські студенти, та які, в той самий час, вже пройшли або проходять шлях змін, викликаних впливом своїх співвітчизників.

Аналіз джерел: На сьогодні проблеми та перспективи міграційної політики розглядаються як на державному, так і на глобальному рівні. Велика кількість робіт експертів ООН, ЮНЕСКО, Міжнародної організації з питань міграції присвячена даній проблемі у контексті розвитку регіонів та економіко-політичних об'єднань. В свою чергу на рівні ЄС велику роль відіграють дослідження, що проводяться експертами Європейської Комісії і скеровані на аналіз поточної ситуації та пошук рішень щодо вирішення як нагальних, так і довгострокових проблем. Актуальність даної теми в Україні підтверджує доробок українських науковців, що досліджують міграційну політику та проблеми регулювання міграційних процесів. Так, питаннями сучасної міграційної політики та міграційних процесів України займаються Н. Блюк, Л. Борданова, К. Величко, О. Малиновська, Л. Носач, О. Печенка, Н. Рощина, С. Швець та інші. Проблеми та перспективи розвитку міграційної політики країн Європейського Союзу та їхній вплив на міграційні процеси в Україні розглядають Н. Пак, Д. Фомов, Ю. Чайковський. Причини, наслідки та тренди зовнішньої міграції студентів та висококваліфікованих

кадрів до сусідніх країн вивчаються такими дослідниками, як Т. Нагорняк, Ю. Пачос, О. Ситник, Х. Фогел. Що стосується саме питань освітньої міграції, то варто зазначити, що ця тематика теж широко освітлюється такими науковцями, як О. Ситник, В. Філатов. Варто теж зазначити, що науковці сусідніх країн теж приділяють багато уваги до проблем міграції та міграційної політики. Особливо варто відзначити науковий доробок польських науковців (П. Качмарек, М. Окульський) щодо особливостей міграції та місця в ній наших співвітчизників та щодо впливу збільшення українських студентів на сучасну систему освіти Польщі (І. Бьень). Однак, незважаючи на розмаїття досліджень в галузі міграційної політики та, зокрема, освітньої міграції, все ще недостатньо освітленими залишаються особливості освітньої міграційної політики країн-членів ЄС та ЄС загалом щодо заохочення іноземних студентів та розвитку студентської мобільності, як прикладу для України.

Виклад основного матеріалу дослідження:

За останні 50 років кількість мігрантів у глобальному вимірі збільшилася з 93 до 258 мільйонів осіб, а самі міграційні процеси стали все більш різноманітнішими та складними¹. Глобалізація та зміни міграційних потоків та напрямків мають прямий вплив на розвиток не тільки державної політики та економіки країн світу, але й їхніх систем освіти та освітніх можливостей, що обумовлює розвиток освітньої міграційної політики. Під освітньою міграційною політикою розуміємо цілеспрямовану діяльність держав, регіонів, або інтеграційних об'єднань, пов'язану з регулюванням, контролюванням та стимулюванням освітніх міграційних процесів.

Кількість людей, що виїжджають за кордон з метою навчання, збільшується щороку, оскільки безперечними перевагами отримання якісної освіти та, як результат, диплому міжнародного зразку, який не потребує подальшої нострифікації, є, в першу чергу, психологічна та фінансова стабільність, обумовлена гарантією отримання у майбутньому вищої заробітної платні, робочого місця та підвищення конкурентоспроможності на ринку праці². За даними ЮНЕСКО на сьогодні за кордоном навчаються більше 4,5 млн. іноземних студентів, в той час, як рівень освіти іммігрантів вже перевищує рівень освіти громадян приймаючих країн. ЮНЕСКО в своєму Глобальному Звіті Моніторингу Освіти також підкреслює, що існує тенденція до більш жвавої еміграції освічених осіб – так, світовий рівень еміграції у 2017 році становив 5,4% для осіб з вищою освітою і лише 1,8% для тих, хто має середню освіту. Таким чином, логічно припустити, що підвищення рівня освітньої еміграції та, відповідно, кількості освічених осіб з глобальним баченням та досвідом навчання та проживання за межами рідної країни, призведе до постійного збільшення рівня міграції висококваліфікованої робочої сили. Оскільки, коли внутрішній ринок праці не в стані поглинути постійно зростаючий рівень освіченої робочої сили, міграція стає важливим та необхідним каналом для збалансування внутрішнього ринку з потенційно великими перевагами для людей та націй, що проявляється, в першу чергу, в міграційних потоках з країн, що характеризуються надлишком робочої сили, до країн з надлишком капіталу³. Саме тому порівняльний аналіз особливостей європейської та української освітньої міграції та, відповідно, освітньої міграційної політики, є на сьогодні актуальним в контексті збалансування рівня еміграції та пошуків рішення що до зменшення кількості емігрантів з України.

В структурі загальних міграційних потоків освітня, або едукаційна (від англ. “education”), міграція обумовлена задоволенням соціальної потреби особи в отриманні якісної освіти та підвищенні рівня кваліфікації для забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці і успішного будівництва подальшої кар'єри. Теоретично, за своєю сутністю, освітня міграція передбачає тимчасове перебування на території розташування закладу освіти з подальшим поверненням мігранта до колишнього місця проживання⁴. Однак, на практиці, як вже зазначалося, досить часто освітня міграція є, так званим, підготовчим етапом для подальшої трудової міграції.

¹ Global Education Monitoring Report 2019. Migration, displacement and education: Building bridges, not walls. UNESCO. <<https://en.unesco.org/gem-report>>.

² Ситник, О.Ю. (2017). Взаємодія роботодавців та вищих навчальних закладів в контексті стабілізації освітніх міграційних потоків. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*, 32, 123-131. <<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/7466>>.

³ Education and Migration. The Road Not Traveled. World Bank. <https://siteresources.worldbank.org/INTMENA/Resources/EDU_08-Chap08-Education.pdf>.

⁴ Філатов, В.М. (2014). Специфічні ознаки освітньої міграції та її місце в структурі міграційних потоків. *Ефективна економіка*, 2. <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2785>>.

Оскільки освітня міграція представлена, в першу чергу, навчальною міграцією з метою отримання вищої освіти або наукового ступеню, варто розглянути європейську освітню міграційну політику в цій галузі.

Здобуття вищої освіти в Європі може бути достатньо недешевим, однак, в той самий час для здобуття освіти створені всі умови – від можливості отримання візи з метою навчання до можливості отримання стипендії або гранту для студентів та дослідників. В даному випадку це залежить, в першу чергу, від міграційної та освітньої політики приймаючої країни-члена ЄС, рейтингу вищого навчального закладу та рівня знань абітурієнтів. Так, по всій Європі представлено більше 100 тисяч схем щодо стипендій та фінансової підтримки для студентів. Деякі схеми покривають частину плати за навчання, деякі покривають усі збори за навчання плюс витрати на проживання¹.

Щоб мати більш детальне бачення і розуміння особливостей європейської освітньої міграційної політики слід розглянути її не стільки з точки зору загальноєвропейського підходу, скільки на прикладі окремої країни-члена ЄС. Проаналізуємо приклад Польщі, країни, яку на сьогодні найчастіше обирають українські студенти, розглядаючи можливості навчання за кордоном.

Вступ до ЄС у 2004 році змусив польські університети розгорнути вражаючі за своїми масштабами рекламні та рекруторські кампанії², оскільки ще наприкінці 1990-х рр.. вищі кожного року почали втрачати більше і більше студентів, що обирали навчання в інших країнах ЄС. Не тільки польські ВНЗ, але й польський уряд доклали багато зусиль до удосконалення правової бази, що сприяє розвитку освітньої імміграції. Загальні вимоги до освіти іноземних студентів у Польщі викладені в Законі про вищу освіту від 27 липня 2005 року. Так, завдяки впровадженню нових програм українці та представники інших держав мають можливість отримання якісної освіти за рахунок започаткованих урядом стипендіальних програм. Розмір стипендії залежить від ступеня і форми навчання і, навіть, може повністю покривати кошт навчання. Іноземці також можуть подати заявку на допомогу при заселенні в перший рік навчання (до 60% від суми стипендії) та на підготовку дипломної роботи або дисертації (до 40%). Крім того, студенти, що відрізняються особливими досягненнями, можуть отримувати фінансові винагороди та інші вигоди.

Що стосується процедури вступу до польських вишів – вона виглядає спрощеною для іноземців, які подають заявку на прийом незалежно від правил прийому, що застосовуються до громадян Польщі, які при вступі зобов'язані подати результати державних іспитів (аналогічні до українських сертифікатів ЗНО). Так, іноземні абітурієнти зобов'язані подати документи, що підтверджують закінчення етапу навчання, необхідного для отримання освіти на заданому рівні. Якщо це іноземний шкільний диплом, він повинен бути визнаний, якщо не підписані відповідні угоди з цією країною, які знімають це зобов'язання, як, наприклад, у випадку з українськими дипломами.

Що стосується мовних вимог до іноземців – то тут процедура прийому на навчання теж є досить гнучкою. Іноземці можуть навчатися польською мовою (у цьому випадку потрібно або засвідчити свої знання мови відповідним сертифікатом, або пройти підготовчий курс, що також зараховується до періоду навчання, або отримати підтвердження від приймаючого університету, що рівень мови достатній для проходження навчання) або іноземною мовою (у цьому випадку потрібно також засвідчити свої знання мови відповідним сертифікатом)³.

Варто теж зазначити, що польська система освіти динамічно розвивається та адаптує шлях свого розвитку до політичних та економічних змін на міжнародній арені та ринку світових освітніх послуг. Так, наприклад, саме початок української кризи призвів до впровадження університетами нових навчальних програм для заохочення іноземних студентів, зокрема українців (наприклад, програми навчання не тільки польською або англійською мовами, але й змішані англо-польські програми та програми з додатковими мовними курсами, тощо). Слід також додати, що більшість вишів Польщі мають підписані угоди з провідними компаніями та міжнародними корпораціями, представленими на польському ринку. Таким чином, студенти мають можливість відвідувати форуми та заходи з питань бізнесу, політики, кар'єри, тощо, організовані цими компаніями. Також більшість корпорацій надає можливості для проходження літньої практики для студентів або вже

¹ Scholarships and costs. How much will studying in Europe cost and how can you fund it? *European Commission*. <https://ec.europa.eu/education/study-in-europe/planning-studies/scholarships-costs_en>.

² Нагорняк, Т.Л., Пачос, Ю.В. (2018). Міграція українців до Польщі як наслідок державної політики. *Політичне життя*, 3, 27-35. <<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/6071>>.

³ Bień, I. (2018). Studenci zagraniczni w Polsce. *Analizy BAS. 1*. <<http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171528508>>.

грунтового стажування для студентів-випускників з подальшим працевлаштуванням. Відповідно, на сьогодні більшість українців обирає польські вищі за мовною ознакою, наявністю численної діаспори та іміджу Польщі як країни з високими витратами на освіту та високими потенційними доходами студентів.

В контексті розвитку міграційної політики Польщі необхідно теж зазначити, що уряд спрямовує свої зусилля на розробку законопроектів що до поліпшення умов праці для молоді, таким чином намагаючись заохотити польську молодь, що виїхала на навчання до інших країн, повертатися і працювати в рідній країні. Так, у 2019 році Міністерство фінансів ввело податкову пільгу для молоді «Bez PIT dla młodych», що передбачає повне звільнення від податку для осіб до 26 років (таким чином, близько 2 млн. працівників зможе з цього скористатися)¹. Податкові зміни також відбулися для інших працівників Польщі, для яких податкова ставка була зменшена з 18% до 17% (для осіб, що заробляють до 85 тис. злотих в рік), створюючи сприятливий податковий клімат саме для молодих висококваліфікованих працівників, як з Польщі, так з-поза її меж².

Взаємодія освіти і міграції проявляється не тільки в розвитку загальних видів освітньої міграції, метою яких є виїзд на навчання до закладів освіти з подальшою метою отримання диплому, але і в короткотривалій еміграції з метою стажування, здійснення наукових досліджень або навчання за обміном. А саме такі види освітньої еміграції відповідають сучасним принципам розвитку міграційної політики ЄС та нещодавно запропонованим підходом «сталі міграції»³, який на думку авторів даного підходу – науковців з університету Оксфорду – Олександра Бетса та Полла Коллье – передбачає здійснення циркулярної міграції за рахунок створення можливостей для виїзду на навчання, з метою праці або співпраці та з подальшим поверненням в країну проживання, таким чином, отримуючи досвід та перспективи як для професійного розвитку особи, так і для економічного розвитку держави.

Гідним прикладом успішної взаємодії сучасних підходів освітньої і міграційної політики ЄС є європейська едукативна програма студентського обміну (студентської мобільності) Erasmus+. Програма була заснована ще у 1987 року (з назвою Erasmus) і з того часу зазнала безліч змін щоб стати якомога доступнішою для більшої кількості студентів з різних університетів країн ЄС та інших регіонів світу, та підвищувати рівень навчання, поєднуючи всі існуючі у ЄС схеми освіти та підготовки кадрів. Головною метою даної програми є надання учасникам можливостей для отримання нових умінь, а також особистого, соціального, наукового та професійного розвитку за допомогою навчання, стажування, робочої практики, тощо.

За допомогою програми Erasmus+ Комісія фінансує проекти та інші заходи щодо інтеграції мігрантів у всіх секторах освіти та навчання. Стратегічні партнерства спрямовані на розвиток інноваційних освітніх практик та сприяння транснаціональному співробітництву. Erasmus+ також підтримує розвиток потенціалу у вищій освіті в країнах-партнерах, які особливо постраждали від наслідків міграції.

Успішність програми підтверджує, насамперед, зростання її бюджету – з 14.7 мільярдів євро, запланованих на період 2014-2020 р.р. до 30 мільярдів євро, наведених в пропозиції до розгляду Європейської Комісії на період 2021-2027 р.р.⁴. Реалізація даної програми не тільки високо оцінюється своїми акціонерами, а й також широкою громадськістю, що включає цю програму до трійки найбільш результативних програм ЄС. Також програма високо оцінюється й самими її учасниками – а за даними Європейської Комісії з 2007 по 2016 рік в програмі взяли участь понад 4.3 мільйонів осіб та більше 940 тисяч організацій працювали над допоміжними проектами. Так, участь у програмі та набуті під час навчання за обміном навички та компетенції створюють позитивне підґрунтя для випускників на ринку праці, тим самим збільшуючи можливості для працевлаштування та скорочуючи перехід від освіти до зайнятості. Рівень зайнятості учасників Erasmus за даними Європейської Комісії є на 13% вищий від випускників, що ніколи не брали участь у програмі. Що стосується подальшого кар'єрного розвитку, то

¹ Bez PIT dla młodych. *Ministerstwo Finansów*. <<https://www.gov.pl/web/finanse/bez-pit-dla-mlodych>>.

² Nowa skala podatkowa od 1 października 2019 roku. *PIT.pl*. <<https://www.pit.pl/aktualnosci/nowa-skala-podatkowa-od-1-pazdziernika-2019-roku-963927>>.

³ Sustainable migration: how Europe can reconcile democracy and mobility. *EuroNews*. <<https://www.euronews.com/2018/06/26/sustainable-migration-bring-jobs-to-migrants-and-haven-countries-then-tackle-asylum-view>>.

⁴ Erasmus+ annual report 2017. *Publications Office of the European Union*. <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4e5c3e1c-1f0b-11e9-8d04-01aa75ed71a1>>.

за статистикою, учасники Erasmus мають на 44% більше шансів отримати керівну посаду, ніж їхні колеги з десятирічним досвідом роботи. Досягнення таких результатів на ринку праці обумовлено не тільки різними академічними навичками але, в першу чергу, розвитком мовленнєвих та особистісних навичок. Так, дослідження показали, що студенти, які беруть участь у програмі Erasmus, покращили особистісні та «м'які навички» (від англ. «soft skills»), впевненість у собі, міжкультурне розуміння та зрілість завдяки часу, проведеному за кордоном.

Таким чином, можна з впевненістю стверджувати, що участь у програмі Erasmus+ та подібних до неї програмах надає вагомий переваг як для учасників цих програм, так і для їхніх майбутніх працедавців, що сприяє розвитку економік держав в цілому. Так, наприклад, представники Russel Group¹, організації, що представляє провідні вищі Великобританії, наголошують, що оскільки їх випускники все частіше працюють у багатомовних та міжнародних командах, навички набуті під час навчання за кордоном є життєво важливими для економіки Великобританії в міжнародному контексті, тому надзвичайно важливо, щоб британські студенти продовжували мати доступ до програми обміну Erasmus+ і після Brexit.

Що стосується України, то наші студенти теж можуть скористатися можливостями навчання за обміном за кордоном за допомогою програми Erasmus Mundus, створеної в 2004 році для країн-партнерів ЄС. Особливо варто відзначити магістерські та аспірантські програми Erasmus Mundus з наданням стипендій, 46 з яких у 2017 році були надані українцям². Тому, можна сказати, що для України розвиток відносин з ЄС в рамках участі її студентів, викладачів, університетів та організацій в таких освітніх програмах, як Erasmus+ та Erasmus Mundus, може не тільки забезпечити зростання рівня освіти і компетенції молоді, зміцнення європейського вектору розвитку вітчизняних вишів та організацій, але й в майбутньому принести вагомий переваги в контексті євроінтеграції та економічної конкурентоспроможності країни.

Розглянувши основні напрямки розвитку освітньої міграційної політики ЄС, варто навести заходи щодо стабілізації та регулювання освітніх міграційних потоків в Україні: підвищення рівня якості освіти та її практична модернізація (підвищення практичної цінності освіти, запровадження дистанційного навчання та розробка освітніх он-лайн платформ, залучення досвіду фахівців українських компаній в програмах навчання, запрошення їх до участі у конференціях та форумах, налагодження взаємодії з роботодавцями для підвищення професійного рівня та якості освіти), оптимізація системи вступу до ЗВО, поліпшення фінансування дослідницьких розробок та вишів загалом, налагодження міжнародних зв'язків та співробітництва (розвиток академічної мобільності, освітніх програм, можливість отримання подвійних дипломів, створення можливостей та підтримка студентів та викладачів, що беруть участь у міжнародних проектах, отримання грантів на реалізацію освітніх та наукових програм, розвиток відносин з українськими фахівцями з-за кордону)³.

Таким чином, щоб в перспективі знизити вплив студентів з України та заохотити молодь залишитися треба створити чіткий план щодо модернізації української освіти та діяти як на рівні ЗВО та держави, так і на міжнародному рівні, беручи під увагу європейський досвід, українські реалії та не забуваючи про особливості нового покоління та людську мотивацію. У той самий час, заохочення до повернення українських фахівців, що мешкають за кордоном, теж мусить стати однією з головних цілей розвитку міграційної політики України.

References:

1. Bez PIT dla mlodykh [No income tax for Youngers]. *Ministerstwo Finansów* [Ministry of Finance]. <<https://www.gov.pl/web/finanse/bez-pit-dla-mlodych>> [in Polish].
2. Bien, I. (2018). *Studenchi zagranichni v Polsce* [Foreign Students in Poland]. *Analizy BAS*. [BAS Analytics], no 1. <<http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171528508>> [in Polish].

¹ Why Erasmus is important for students. *Russel Group*. <<https://russelgroup.ac.uk/news/the-importance-of-student-exchange/>>.

² Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions: Mid-term evaluation of the Erasmus+ programme (2014-2020). *EUR-Lex. Access to European Union Law*. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0050&from=FR>>.

³ Ситник, О.Ю. (2017). Взаємодія роботодавців та вищих навчальних закладів в контексті стабілізації освітніх міграційних потоків. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. *Економічні науки*, 32, 123-131. <<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/7466>>.

3. Education and Migration. The Road Not Traveled. *World Bank*.
<https://siteresources.worldbank.org/INTMENA/Resources/EDU_08-Chap08-Education.pdf> [in English].
4. Erasmus+ annual report 2017. *Publications Office of the European Union*.
<<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4e5c3e1c-1f0b-11e9-8d04-01aa75ed71a1>> [in English].
5. Filatov, V.M. (2014). Specific features of educational migration and its place in the structure of migration flows. [Specific features of educational migration and its place in the structure of migration flows]. *Efektivna ekonomika* [Effective economics], no 2. <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2785>> [in Ukrainian].
6. Global Education Monitoring Report 2019. Migration, displacement and education: Building bridges, not walls. *UNESCO*. <<https://en.unesco.org/gem-report>> [in English].
7. Nagornyak, T.L., Pachos, I.V. (2018). Migratsiya ukrayintiv do Polshchi yak naslidok derzhavnoyi polityky. [Migration of Ukrainians to Poland as the consequence of state policy]. *Politychne zhyttya* [Political life], no 3, 27-35. <<http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/6071>> [in Ukrainian].
8. Nowa skala podatkowa od 1 pazhdzhernika 2019 roku [New taxation rate from October 1, 2019]. *PIT.pl*. <<https://www.pit.pl/aktualnosci/nowa-skala-podatkowa-od-1-pazdziernika-2019-roku-963927>> [in Polish].
9. Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions: Mid-term evaluation of the Erasmus+ programme (2014-2020). *EUR-Lex. Access to European Union Law*. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0050&from=FR>> [in English].
10. Scholarships and costs. How much will studying in Europe cost and how can you fund it? *European Commission*. <https://ec.europa.eu/education/study-in-europe/planning-studies/scholarships-costs_en> [in English].
11. Sustainable migration: how Europe can reconcile democracy and mobility. *EuroNews*. <<https://www.euronews.com/2018/06/26/sustainable-migration-bring-jobs-to-migrants-and-haven-countries-then-tackle-asylum-view>> [in English].
12. Sytnyk, O.Y. (2017). Vzayemodiya robotodavciv ta vishchych navchalnykh zakladiv v konteksti stabilizacii osvitykh migracinykh potokiv [Interaction between employers and higher education institutions in the context of stabilization of educational migration flows]. *Naukovi praci Kirovogradskogo natsionalnogo tekhnichnogo universitetu. Ekonomichni nauky* [Research papers of Kirovograd National Technical University. Economics], no 32. 123-131. <<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/7466>> [in Ukrainian].
13. Why Erasmus is important for students. *Russel Group*. <<https://russellgroup.ac.uk/news/the-importance-of-student-exchange/>> [in English].